

José María Merino (1941.) španjolski je prozaist, pjesnik, esejist i akademik.

Dezserter

Ljubav je nešto vrlo posebno. Zbog toga, kada je vidio sjenu pokraj vrata u mjesečevu svjetlu koja mu je davala upravo zbog svojeg slabog svjetla stanovitu veliku i ravnu prikazu, nije ima straha. Znao je da se vraćao kući. Blagost ivanjske noći, kada je nebo prozračno, puno svježeg mirisa na travu, na šum vode, po j slavujâ i obuhvaća uskoro najkorisnije od prirode u zadobivenoj nazočnosti.

Bračni život trajao je jedva pet mjeseci kada je izbio rat. Pisali su joj, a ona je to i sama doznavala između crta, iz onih kratkih i punih mrlja pisama, o prevrtljivosti fronte. No pisma, koja su u početku davala izvješća, premda zbrkana, o uspjesima i izjednačenjima, svodila su se sve više na jednostavnu kroniku čežnje, na želju za povratkom. Dolazila su sada bez mrlja i bila su natopljena tako otvorenom samoćom da je ona uvijek zaplakala kada ih je čitala.

Tada nije bila sama. U kući je još uvijek živjela njegova stara majka, i premda je bila bolesna, bila mu je društvo svojom jednostavnom nazočnošću zauzeta često sitnicama, ili svakodnevnim brbljanjima i u raspravljanju o njegovim pismima, i o mračnim vijestima s bojišta. Te godine je umrla. Umrla je u kuhinjskoj stolici, s grozdom u krilu i zrnom grožđa među prstima desne ruke. Ona je doznala iz drugog njegova pisma, kada joj je došla vijest o smrti njegove majke, i šefovi

više nisu razmatrali svrhovitom ikakvu dopusnicu, jer je sprovod obavljen prije dosta vremena. Tada je stanovala sama u kući, šutljiva veći dio dana – osim kada bi se približila sestri na kratko brbljenje – u jednom također tihom selu, u kojem nije bilo ni mladića ni oženjenih mladih muškaraca i živjela tu odsutnost nepokretna duha.

Gubila se u poslovima s moćnom voljom za zaborav. I tako, strogo se držeći dnevne rutine, radila je na čišćenju i u kuhinji, u praonici ili štali, i rasporedom posla u polju, žanjući i okrećući sijeno, vadeći povrće i berući voće, meljući ječam. Zadubljivala se u poslove koji su joj zahtijevali, uz fizički napor, poseban ritam, te je mislila na njegovu odsutnost kao na neku maglenu uspavanost glede svega stvarnog, iza čega je odmah dolazilo buđenje.

No vrijeme je prolazilo, a rat nije završavao. On nije dobro shvaćao motive rata. S oltara župnik im je govorio o neprijatelju kao o nekom strašnom i vražjem zlu, kao o nekoj zaraznoj bolesti. Na koncu, ni rat ni neprijatelj nisu prestajali nuditi stvaran odnos, kao da je ratni napor imao za cilj prekomjernu obranu pred invazijom nekih groznih bića koja stižu iz neke udaljene i smrtonosne zemlje; do te mjere dok u jednoj prilici, kada je kroz selo prolazio konvoj sa zatvorenicima a susjedi su ih izlazili gledati sa strašnom znatiželjom, nije neka ženturača pokazala svojim živim usklicima razočaranog iznenađenja da neprijatelji nisu izgledali onako kako ih je župnik prikazivao:

- Nemaju ni rep!

Nisu imali ni rep, ni kopita, ni rogove. Bili su ljudi. Tužni, mračni, odjeveni u prljave kapute, s iznošenim kapama. Na dlakavim glavama nosili su vojničke kape. Gotovo svima je na mršavim licima narasla brada, premda su imali izgled golobradih mladića.

Njoj je odmah pogled na te zlostavljane vojnike doveo u pamet sliku vlastitog muža kojega su, možda, u ovim trenucima vozili u nekom natkrivenom kamionu zamotana u sivi kaput. Štoviše, povjerovala je da je u različitim licima prepoznala drago lice, uronjeno u trenutnu zbrku koja ju je ispunila strahom.

Prolazi vrijeme. Još jedna godina. Selo je i dalje gubilo ljude i, napokon, su ostali samo djeca, žene i starci. Bdijenja su pružila veselu priliku da se pričaju basne i podsjećaju na uspjehe, i bili su tek motivi za molitvu. Krunice i litanije, devetnice i mise, ispunile su sate zajedničkih veza. Kada je tada stigao Ivandan, više nisu vjerovali da se sjećaju vremena da su momci, s kraljem, palili velike tradicionalne lomače na vrh brda. Djeca su bila ta koja su izazvala sjećanje na starinsku proslavu i palili su veliku vatru na trgu. Vatra je privukla odrasle koji su se okupili oko nje. Bila je vedra noć, topla i bez ćuha vjetra.

Djeca su kričala oko vatre, na rubu vrućeg odsjaja. Stariji su se sjećali drugih ivanjskih noći, svojih dječaka koji su bili puni veselja i nereda. Što se u djetinjstvu prihvaćalo s obvezom pomiješanom popustljivošću i zlovoljom što je dovodilo do podložnosti jednom neizbježnom ritualu, te noći se čeznulo kao jedan dio amputacije svojeg života.

Jer te godine, kao u prošlosti, nije bilo potrebe za bdijenjem nad jajima, ubijanjem, čajnicima. Nitko nije postao šutljiv u noći krađe. I nitko nije izbrisao staze niti je profanirao nemir ognjišta. Selo je ostalo bez mladosti i slatki dah noći mu je davao to očitovanje, bolnije još zbog okolnosti koje su ga motivirale, neka posebna nužnost.

Sa španjolskoga preveo

Josip Hećimović Nikšić